

“La revolució és nostre”

Xavier Mas de Xaxàs

Vaig arribar a Tunísia a principis de gener del 2011 amb el propòsit d'escriure unes quantes cròniques per La Vanguardia sobre el creixent rebuig popular a un règim que a Europa passava per ser amic i tolerant, presidit per un home, Zine el Abidin Ben Ali, al que ningú gosava dir que era un dictador.

La opinió general a Europa era que estàvem davant d'una revolta del pa, una més de les cròniques crisis de subsistència que acostumen a patir els pobles del nord d'Àfrica, res que no pogués solucionar-se amb diners. La pau social sempre havia tingut un preu i les cleptocràcies de la regió tenien prou recursos econòmics i policials per controlar-les.

Només posar el peu al centre de Tunis vaig veure, però, que aquesta vegada tot seria diferent.

Una de les primeres persones amb les que vaig parlar va ser Jemais Chammari, un veterà lluitador per la llibertat, un dissident sis vegades empresonat. A casa seva, amb un cafè a les mans, va explicar-me que “els gestos desesperats i espontanis de la gent que pateix no els atura ningú”.

L'encariment dels aliments havia estat el detonant d'aquesta desesperació. Però la població més desfavorida, la que més patia la manca de recursos, no era més que la punta de l'iceberg d'un moviment que havia mobilitzat a les classes mitges.

Aquesta gent estava farta de la corrupció del sistema social i econòmic, de l'estat policial, de la manca de llibertats, de la submissió a una oligarquia que ho controlava tot. Gent indignada i desesperada, disposada arriscar-ho tot per recuperar la dignitat.

Aquesta és la paraula clau de la revol·lució a Tunísia i a la resta del món àrab. Davant la perspectiva d'un futur sense dignitat, el gruix de la població preferia morir lluitant per aconseguir-la.

El matí del 13 de Gener, al campus de la Universitat de Tunis, vaig ser testimoni d'aquesta ràbia i d'aquest idealisme.

Un grup de professors intentava tallar l'autopista de circumval·lació que passa tocant el campus universitari. A primera fila hi havia l'antropòloga Mezatz Sekik, el matemàtic Horchani Sakeh, l'arquitecta Nabila Bakli i altres col·legues. Caminaven amb una barreja de por i determinació. Les unitats anti avalots – formades per policies que podien haver estat els seus alumnes- ocupaven el centre de la via, una autopista de quatre carrils per sentit de circulació. Els professors volien creuar-la per continuar caminant cap al centre, cap a l'avinguda Bourguiba, escenari principal de les protestes. A tres metres de distància de la barrera policial van agafar-se de mans per cridar “Ben Ali, assassí”. Acusaven al dictador dels morts i la corrupció, de l'atur i la manca de futur. “Ja no tenim por i ho farem tot, fins i tot arriscar la nostre vida, per conquerir la llibertat”, deia una professora de lletres. Els policies no carregaven. El cap de la unitat parlava per telèfon amb els seus superiors. Els professors no feien cas a les ordres de girar cua. No donaven un pas enrere. Van ser moments de màxima tensió. Finalment, els policies van acceptar que la manifestació continués per un pas soterrani, una solució acceptada pels acadèmics.

Aquella mateixa tarda, al centre de Tunis va ser una olla a pressió. El Ministeri de l'Interior havia col·locat francotiradors als terrats dels edificis. Un jove havia mort d'un tret de bala. Ploïen els pots de fum sobre els manifestants pacífics i indefensos que ocupaven l'avinguda Bourguiba.

“Si ens aturem ara, ens matxuquen”, va dir-me un dels professors que havien arribat al centre des de la universitat.

La gent havia aixecat barricades a Bab el Kadra i altres barris del centre. Era gent jove. Persones com Mohamed Farhad, empresonat pels seus ideals quan era líder dels estudiants, i ara, 13 de gener, la carrera d'enginyeria a la butxaca, amb una feina de consultor d'empreses, parlant francès i anglès, a més a més de l'àrab, llençava pedres contra els policies que defensaven el centre de la capital.

Farhad no tenia una agenda política. Es a dir, no pertanyia a cap partit. El seu ideal polític és el baaisme, un nou panarabisme laic i progressista, capaç de fer realitat els somnis que li ven la publicitat per satel·lit.

Farhad no va sortir al carrer amb cap bandera. Tampoc tenien cap bandera els professors universitaris. El seu mòbil era molt més social que no pas ideològic o religiós.

“Volem ser com Europa i els Estats Units –va dir-me Farhad uns quants dies després, quan Ben Ali ja s'havia exiliat a l'Aràbia Saudita-. Aquesta és la nostre fita i no pensava que seriem prou forts per fer caure la dictadura, i fer-ho sense el recolzament de cap institució, de cap país, sense lideratge.” El carrer era seu. Al Yazira, la cadena catari d'informació continuada, els hi havia mostrat que un altre món era possible i ells s'havien llençat al vuit per agafar-lo.

Farhad te 25 anys. Formava part del grup de població més problemàtic: jove, qaalificat i amb un fort sentiment de frustració, alimentat per les dificultats per accedir a una feina. Havia nascut als anys 80, al punt més alt del creixement demogràfic al nord d'Àfrica. Mai tanta gent jove havia arribat al mateix temps al mercat laboral.

L'augment de la població s'ha corregit molt des de llavors. El control de la natalitat i el canvi que ha experimentat el paper de la dona ha deixat el creixement demogràfic al món àrab al voltant del 1-2% anual. La població activa, però, està creixent a una mitja del 3% anual, la demanda de feina creix entorn al 5% i el capital humà ho fa entre un 6% i un 8%. (1)

L'escenari és de molta demanda, molta competència i poca oferta laboral. També tenim poblacions joves que no han de mantenir una família. No es casen i no tenen fills perquè no troben feina. La família, estructura medul·lar de la societat àrab, perd força a favor d'una organització social més individualitzada. Els joves com Farhad no tenen la responsabilitat de haver de cuidar-se dels seus fills i tampoc dels seus pares, que encara no són massa grans i que, gràcies a una millor qualitat de vida, viuen més i millor.

Aquest jovent, per primera vegada, trenca la submissió tradicional a la gent gran. El sistema patriarcal, que concentra el poder en mans de les generacions més veteranes, ha controlat la economia i la política. Però, de sobte, els carrers de Tunísia s'omplen de joves que tenen el coneixement –són universitaris, miren les cadenes per satèl·lit, tenen accés a internet- però no pas el poder polític ni econòmic. Ho tenen tot per progressar i han decidit trencar amb la llei del silenci, la lleialtat a la gent gran, al sistema, tant al poder establert com als partits de l'oposició tolerada.

Això ho hem vist a Tunísia, Egipte, Síria, Líbia, Jordània, Iemen i Bahrain. Amb més o menys matisos però amb els mateixos eixos fonamentals.

A Algèria, on vaig anar després de Tunísia, però, la situació és diferent. La joventut algeriana va fer la revol·lució als anys 80. Els islamistes la van capitalitzar. La guerra civil entre 1988 i 1998 va deixar, al menys, 200.000 morts. El record d'aquest infern i un estat paternalista, capaç de donar feina al 60% dels algerians, han aparcat les demandes de llibertat i democràcia.

Algèria és rica gràcies als hidrocarburs, molt més que Tunísia i Egipte, i pot comprar la pau social. El problema per les autoritats que comanden la transició tant a Tunísia com a Egipte és que no tenen prou diners per donar feina als herois de les revol·lucions. Els hi poden donar llibertats, però no està gens clar que aquestes llibertats puguin restablir les dignitats perdudes.

És més. Els nou líders han hagut de recórrer a la violència per contenir les protestes. Els que van fer les revol·lucions es veuen exclosos. Encara somien amb Europa, els Estats Units i el nivell de vida de les monarquies del Golf, però tenen por de que tot hagi canviat per mantenir l'estatus quo de sempre.

(1) Dades citades per Philippe Fargues, sociòleg i demògraf, director de Migration Policy Center de l'Institut Universitari Europeu de Florència al seu text "Voice after exit: revolution and migration in the Arab World".